

סמינריון – חובת הגילוי בדיני חוזים

תוכן

2	מבוא
3	חוק החוזים, חופש החוזים ומה שביניהם
3	מהו חוזה?
4	חופש החוזים
4	דיני החוזים
5	חובת תום הלב
5	תחולתו של עקרון תום הלב
9	חובת תום הלב במשא ומתן – סעיף 12
10	תום לב אובייקטיבי או סובייקטיבי
11	חובת תום הלב בקיום החוזה ובמימוש הזכויות – סעיף 39
12	חובת הגילוי
13	חובת גילוי בדינים השונים
13	דיני קניין
18	דיני בנקים ומשכנתאות
22	דיני ביטוח
25	סעדים ופיצויים בגין הפרת החובה
27	פיצויים – בין פיצויי הסתמכות לפיצויי קיום ומה שביניהם
28	סיכום ומסקנות
30	ביבליוגרפיה

מבוא

עבודה זו עוסקת בדיני החוזים כאשר במרכזה של העבודה עומדת חובת הגילוי. במסגרת עבודת המחקר אבחן לעומקם של דברים את פסיקות בתי המשפט לאורך השנים וכן את דבריהם וטעמיהם של מלומדים רבים שהפכו והפכו בעניין זה.

כמו כן, לא ניתן להבין את מהות חובת הגילוי מבלי להבין את עוצמתה של חובת תום הלב והשפעתה על כלל הדינים במערכת המשפט הישראלית בעשורים האחרונים.

שאלת המחקר בעבודה זו היא מהי חשיבותה של חובת הגילוי בכריתת חוזה בין שני צדדיים ומה ההשפעה של התפתחות החובה על הדינים השונים במשפט הישראלי.

כמו כן, במסגרת עבודה זו, אבחן את המקורות הסטוטוריים לחובת הגילוי ולחובת תום הלב ואת אופן השפעתם על פסיקות בתי המשפט ברוח חוק החוזים.

בחלק האחרון לעבודת זו אבחן מהם הסעדים המגוונים שניתנו ע"י בתי המשפט בישראל לאחר שנקבע כי הופרה חובת הגילוי וחובת תום הלב, סעדים אשר הלכו והשתכללו עם פסיקת בתי המשפט.

חוק החוזים, חופש החוזים ומה שביניהם

מהו חוזה?

על פי ההגדרה המילונית, חוזה הוא "ביטוי חברתי משפטי להסכמה הנובעת ממפגש רצונות בין שני צדדים כשירים". במילים אחרות, חוזה הוא ביטוי לרצונם שני צדדים בעלי כשירות משפטית (לדוג' מי שאינו קטין מתחת לכל-18) רשאי לכרות ברית זה עם זה על מנת לממש את שאיפותיהם השונות. שאיפות אלו ייתכנו בהסכם מכר של נכס תמורת ממון או לחלופין רכישת פוליסת ביטוח וכיוצא בזה.

אם כך, המונח "חוזה" משתנה מעת לעת ומתחום לתחום כך שבכדי לפרש את המושג "חוזה" יש להבחין תחילה באיזה הקשר הוא מופיע. כפי שאראה בהמשך עבודת מחקר זו, אין דין חוזה עבודה כדן חוזה מכר דירה כדן חוזה רכישת פוליסת ביטוח. בספרות המשפטית היה נהוג לפרש את המושג 'חוזה' בכדי לתאר את היחסים המשפטיים שנוצרו בין הצדדים לו (לאחר כריתתו) ויש דווקא כאלו שמפרשים את המושג כתיאור המצב המשפטי החדש שנוצר בעקבות כריתת החוזה.¹

כיום, במשפט הישראלי דיני החוזים מאוגדים תחת חוק החוזים (חלק כללי)². בנוסף, חוק משלים לחוק החוזים המהותי להגשמת תכליותיו הוא חוק החוזים (תרופות בשל הפרת חוזה)³. אף על פי שחוק החוזים הוא החוק היסודי בדיני החוזים בישראל, הגדרת המונח 'חוזה' לא כלולה בו כלל ופרט. כך קובע סעיף 1 לחוק: **"חוזה נכרת בדרך של הצעה וקיבול לפי הוראות פרק זה"**. כלומר, כפי שצינתי לעיל, על פי חוק החוזים חוזה הוא תוצר של מפגש רצונות של שני צדדים או יותר, המסדיר ביניהם את הקשר המתבסס על הסכמה והבנה הדדית, ומביא לידי ביטוי את רצונם ההדדי ביצירת הקשר. ייתכן כי קביעת הגדרה ברורה למונח 'חוזה' עלולה להציב מכשול בעת היותה צרה בעוד שעולם דיני החוזים מתפרש על פני תחומים רבים.

אם כן, מה מייחד, או לחלופין מה מגדיר, את המונח 'חוזה'?

על פי פרופ' גבראלה שלו, לכל חוזה קיימים שני יסודות: יסוד ההסכם ויסוד האכיפות.⁴

ראשית, על פי יסוד ההסכם, לב לבו של החוזה אשר מהווה את יסודותיו הוא ההסכמה בין הצדדים. כל חוזה מושתת על הסכמה ובלעדיה אין. לעיתים נפוצות, נהוג לתאר את החוזה כ'קונצנזוס' המתמוגג היטב עם מפגש רצונותיהם של הצדדים (יש לזכור כי הרצונות אינם זהים – צד א' מעוניין למכור בעוד שצד ב' מעוניין לרכוש). ההסכם בין הצדדים מהווה את אבן הדרך הראשונה לקיומו ולכריתתו של החוזה אולם אין די בכך. ההסכמה צריכה שתהא מודעת ובעלת כוונה ברורה ליצור קשר משפטי מחייב.

שנית, ייחודיותו של החוזה כמכשיר המשפטי הוא היכולת של כל אחד מן הצדדים לו הוא להביא לידי הגשמתו באמצעות אכיפה משפטית. כלומר, הדין המשפטי מעניק לכל אחד מן הצדדים לחוזה הגנה משפטית או לחלופין צו קיום. כך נוצר מצב שבמידה ואחד מן הצדדים מסרב להגשים את חלקו בחוזה, הצד השני רשאי לכפות זאת עליו באמצעות שימוש בכלים המשפטיים הקיימים. כלי משפטי נוסף העומד לרשות הצדדים במידה ואחד מהם יסרב למלא את חלקו הוא בקביעת פיצויים בגין הפרת החוזה. על הסעדים והפיצויים אעמוד בהרחבה בהמשך עבודה זו.

¹ גד טדסקי, "אי-אלו היבטים למושג החוזה", מסות במשפט (ירושלים, תשל"ח) 54

² חוק החוזים (חלק כללי), התשל"ג-1973

³ חוק החוזים (תרופות בשל הפרת חוזה), התשל"א-1970

⁴ גבראלה שלו, "דיני חוזים – חלק כללי", התשס"ה-2004